

ביאורים

85 הצורך בנביאים

מהדורת אור עציון

לאחר שהתברר שאדם חייב לעיין בעזרת שכלו ולברר את דברי התורה בדרך הלימוד והחקירה, יש לענות על השאלה: לשם מה יש צורך בנבואה ובאותות ובמופתים המאמתים את דבריה בדרך לא שכלית?

⁸⁶ התשובה היא, שהעיון על ידי השכל מביא את האדם למסקנה ברורה לאורך זמן רב, ואם לא היינו מקבלים את יסודות הדת מאת ה' על ידי הנביאים, היינו נשארים הרבה זמן ללא דת עד שהיינו מגיעים למסקנה דרך השכל. לכן נתן לנו ה' תחילה את הבסיס, ועם הזמן אנו נחקר ונברר את הדברים בשכלנו.

⁸⁷ בנוסף לכך, רבים לא יצליחו להשלים את העיון ולהגיע לשום מסקנה, מפאת סיבות רבות - חוסר שכלם, חוסר סבלנותם, ריבוי ספקות וכו'. על כן הקל עלינו ה' ונתן לנו את הדברים על ידי הנביאים באותות ובמופתים שאין בהם ספק ואין דרך לדחות אותם, כמו שנאמר (שמות כ, כב): "אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם", ודיבר עם משה לפני עם ישראל על מנת שלא יהיו ספקות על נבואתו, כמו שנאמר (שמות יט, ט): "בעבור ישמע העם בדברי עימך, וגם בך יאמינו לעולם".

⁸⁸ עם ישראל נעשה מחויב להאמין בה' ולשמור את התורה מיד, מפני שה' הוכיח לנו את אמינותה על ידי מופתים בהוכחות מוחשיות. בנוסף ציוה אותנו ה' לעיין בדת בעיון מעמיק, ואפילו אם העיון ימשך שנים רבות איננו צריכים לדאוג מפני שיש לנו את הבסיס של הדת שניתן לנו על ידי הנביאים. הבסיס ניתן דווקא על ידי ניסים מוחשיים, כדי שכל העם יקבל עליו את הדת היהודית, ואף אחד לא יוכל לומר שהוא אינו מקיים את התורה משום שהוא אינו מבין, מפני שכל בני האדם שוים בהשגה החושית.

⁸⁹ רבנו נותן משל להקדמת הנביאים למלאכת העיון - אדם שיש לו אלף זוז, נתן לחמישה אנשים עשרים זוז לכל אחד, ולשישה אנשים עשרה זוזים ושני שלישי לכל אחד, ולשבעה אנשים חילק לכל אחד ארבעה עשר זוזים ושתי שביעיות, ולשמונה אנשים שנים עשר זוזים וחצי לכל אחד, ולתשעה אנשים עשרה זוזים ותשיעית לכל אחד. כאשר הוא רוצה להראות להם כמה נשאר לו הוא יכול לשקול בפניהם את המטבעות שנשארו לו, אך אם הם רוצים לחשב לבד כמה נשאר, הם יכולים לשאול כל אחד כמה מטבעות הוא קיבל ולחשב לאט לאט, עד שיגיעו למסקנה שאותה הראה להם השוקל מיד - נשארו חמש מאות זוזים. כך גם ה' נתן לנו את היהדות על ידי נביאיו - ללא כל מאמץ, אך אם אדם לא מאמין ורוצה לעיין לבד - הוא יכול לעשות זאת אלא שזה יקח לו הרבה מאוד זמן.

⁹⁰ משל נוסף - רופא יכול לזהות אצל חולה מחלה מסוימת תוך כמה דקות על ידי תסמיני המחלה, אך אדם אחר שאין לו את הניסיון של הרופא הנ"ל יצטרך לחקור הרבה מאוד זמן עד שיגיע למסקנה אליה הרופא הראשון הגיע במהירות בזכות חכמתו וניסיונו הרב.

⁹¹ עוד לפני יצירת עם ישראל, נגלה ה' ליחידים - האבות, שם ועבר, מתושלח, חנוך וכו'. אדם שראה את ניסי ה' בעיניו - הוכח לו על ידי חוש הראיה, ומי שקבל זאת בשמיעה - הוכח לו על ידי חוש השמיעה. התורה העידה רק על אחד - אברהם, ששמר על דרך ה', כמו שנאמר (בראשית יח, יט): "כי ידעתי למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריי...".

⁸⁵ ועל הדרך הזה ירחמך האל, נעין ונחקר להוציא אל מה שהודיענו אלהינו במדע ובהכרח, ויסמך לשער הזה שער שאנו צריכים לו ונאמר פשיהיו דברי התורות מתקיימות בחקירה ובעיון הברור פאשר הגיד לנו אלהינו, מה אופני החכמה שהודיענו אותם מדרך הנבואה והעמיד עליהם מופתים ואותות הנראות לא המשפלות? אחר כך אשיב בעזרת האל התשובה השלמה. ונאמר מפני שידע בחכמתו כי המבקשים המוצאים במלאכת העיון לא ישלמו כי אם במדה מהזמן, כי אם ימחה אותנו בידיעת תורתו עליה, נעמד זמן בלא תורה עד שתשלם המלאכה ויתם העסק בה. ⁸⁷ וישמא רבים ממנו לא תשלם בו המלאכה בעבור חסרון שיש בו, או שלא ישלם לו להתעסק בה בעבור שיקוץ בה, או מפני שהספקות שולטים עליו ומבלבלים אותו, ושמרנו הבורא מכל אלו הטרחים כלם במהרה ושלח לנו שלוחיו והגיד לנו בהגדה ורצונו בעינינו אותות עליה ומופתים שלא התערב בהם ספק, ולא מצאנו דרך לדחותם, כמו שאמר (שמות כ, יח): אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם. ודבר עם נביאו בפנינו ושמך זה מחיב להאמין בו תמיד, כמו שאמר (שם ט, ט): בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם. ⁸⁸ והתחייבנו מיד לקבל ענין התורה, וכל אשר נכלל בה כבר התקיים בעד המוחש והתחייב בקבולו כל מי שהגיד לו בראית ההגדה הנאמנת, פאשר אני עתיד לבאר. וצונו שנוצח לעין במותנו עד שיצא לנו זה בעיון ולא סרנו מהמעמד ההוא עד שנתקיימה טענתו עלינו, והתחייבנו להאמין בתורתו ממה שראו עינינו ושמעו אזנינו, ואם יארף הזמן למעין ממנו עד שישלם עינו לא יחש לזה, ומי שיתאחר בעבור דבר מונע מזה לא ישאר מבלי דת. ומי שיהיה מן הנשים או הנערים ומי שלא ידע לעין תהיה דתו שלמה לו ומגיע אליה, כי כל בני אדם שוים במדעים החושיים, ישתבח החכם המנהיג. ובעבור זה אתה רואה בתורה מקבץ בהרבה מקומות הנשים והבנים והאבות בזכרון האותות והמופתים.

⁸⁹ ואחר כן אמר בהקדמת זה: כמי ששקל מממונו אלף זוז, לחמשה לכל אחד כ' זוז, ולשישה אנשים לכל אחד ששה עשר זוז ושני שלישי זוז. ולשבעה לכל אחד ארבעה עשר זוז ושתי שביעיות. ולשמונה אנשים לכל אחד שנים עשר זוז ושליש שמיניות. ולתשעה אנשים לכל אחד עשרה זוזים ותשיעית. ורוצה לאמת אצלם במהרה מה שישאר מן הכל, והוא אומר שהנשאר הוא ת' ק' זוז וישים ראיתו על ממונו שקילת הממון, וכאשר ישקל אותו מהרה ומצאנו ת"ק זוז התחייבו להאמין מה שאמר להם, ויש להם מתן לדעתו מדרך החשבון כל אחד כפי השגתו והבנתו, ומה שקורה לו מדבר מונע. ⁹⁰ וכמי שספר על חולה מהחולים בענין מעניני החלי והוא נותן במהרה עליו אות טבעית עד שיעמד הדורש אותה מדרך העיון על מבקשו. ⁹¹ וראוי שנאמין עוד שהתורה היתה לבורא על בראיו קדם בני ישראל באותות ובמופתים נגלים, מי שראה יש עליו טענה במה שהשיגו חוש ראווה. ומי שהגיד לו יש עליו טענה במה שהשיגו חוש שמעו. וכמו שאמרה תורה על קצתם (בראשית יח, יט): כי ידעתי למען אשר יצווה וגו'.

מדוע הובאו אופני החכמה בנבואה

דוגמאות להבאת מופת לפני חקירה

שהודיענו - בנבואה. במדע - בראייה שכלית. מה אופני החכמה - מדוע, מה ההיגיון. בו - חסרון הבנת האדם. שיקוץ בה - יתרפה מלברר. בעד המוחש - בראייה חושית במעמד הר סיני ובשאר המופתים. בהקדמת זה - כדי לקרב את הדברים להבנתנו. טענה - תביעה לאמונה וקיום מצוות. שמועו - ששמע מאבותיו במסורת הנאמנה. וגו' - את בניו ואת ביתו אחרי.